

Piotr Szkudlarek

Makroekonomiczne uwarunkowania budowy społeczeństwa informacyjnego w Polsce

Ekonomiczne Problemy Usług nr 67, 211-218

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

PIOTR SZKUDLAREK

Uniwersytet Szczeciński

MAKROEKONOMICZNE UWARUNKOWANIA BUDOWY SPOŁECZEŃSTWA INFORMACYJNEGO W POLSCE

Wprowadzenie

Istnieje wiele uwarunkowań mających wpływ na budowę społeczeństwa informacyjnego (SI). Należy wspomnieć o uwarunkowaniach technicznych i technologicznych, społecznych, prawnych oraz ekonomicznych. Wśród tych ostatnich można wyróżnić makroekonomiczne.

Zasadniczym celem artykułu jest próba określenia wpływu makrootoczenia na kreowanie społeczeństwa informacyjnego w Polsce. Artykuł ma charakter teoretyczno-empiryczny. W pierwszym punkcie artykułu przedstawiono wybrane zagadnienia dotyczące społeczeństwa informacyjnego. Następnie dokonano krótkiej analizy bieżącej sytuacji gospodarczej Polski. Na zakończenie dokonano próby określenia wpływu makrootoczenia na rozwój społeczeństwa informacyjnego w kontekście budowy i wykorzystania infrastruktury teleinformatycznej i telekomunikacyjnej. W artykule wykorzystano dane Ministerstwa Gospodarki (MG), Ministerstwa Finansów (MF), Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji (MSWiA), Głównego Urzędu Statystycznego (GUS). Wykorzystano metody opisowe, porównawcze i miary dynamiki.

1. Zarys problematyki społeczeństwa informacyjnego

Rozwój technik i technologii z obszaru teleinformatyki i telekomunikacji niewątpliwie wpływa w stymulujący sposób na wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarek. Przede wszystkim należy wspomnieć o kreowaniu na ich bazie

nowych usług, które mają wpływ na strukturę i dynamikę PKB. Poza tym trzeba zaznaczyć wpływ na zagregowane wielkości makroekonomiczne, np. rynek pracy, a także wpływ na skuteczność zarządzania w skali przedsiębiorstw, kraju czy wspólnot polityczno-gospodarczych. Oczywiście nie należy także zapominać o pojawieniu się ogromnych możliwości rozwoju społecznego czy integracji społeczno-politycznej w skali globalnej. To wszystko tworzy nowy, społeczno-gospodarczy ład, nazywany społeczeństwem informacyjnym.

Po raz pierwszy pojęcie społeczeństwa informacyjnego pojawiło się w latach sześćdziesiątych XX wieku w Japonii za sprawą T. Umehao. Opisywał on społeczeństwo japońskie, w którym o standardach gospodarki zaczęła decydować informacja i technologia¹. Za początek tworzenia społeczeństwa informacyjnego w Europie przyjmuje się rok 1994. Wówczas to został opublikowany przez Komisję Europejską dokument, w którym określono perspektywy rozwoju społeczeństwa informacyjnego w państwach Unii Europejskiej². W dokumencie tym społeczeństwo informacyjne zdefiniowano jako społeczeństwo charakteryzujące się nowoczesnością, wysokim poziomem rozwoju oraz rozbudowaną infrastrukturą telekomunikacyjną, która umożliwia obywatelom dostęp do informacji i innych usług³. Przedstawiono w nim inicjatywy, które miały na celu upowszechnienie nowoczesnych technik i technologii teleinformatycznych i telekomunikacyjnych. W kolejnych latach kraje UE realizowały kolejne programy, np. *e-Europe 2002. An Information Society for All*⁴ czy *A Digital Agenda for Europe 2010*⁵, których celem stało się sprostanie wymogom globalnego społeczeństwa informacyjnego.

Również i w Polsce podejmowano działania mające na celu budowanie SI, które definiuje się m.in. jako nowy system społeczeństwa, kształtujący się w krajach o wysokim stopniu rozwoju technologicznego, gdzie zarządzanie informacją, jej jakość i szybkość są uzasadnionymi czynnikami konkurencyjności zarówno w przemyśle, jak i usługach, a stopień rozwoju wymaga stosowania nowych technik gromadzenia, przetwarzania, przekazywania i użytkowania informacji⁶. Kreowanie w Polsce SI zostało uznane za jeden z najwyższych priorytetów w strategii gospo-

¹ H. Dordic, G. Wang: *The Information Society. A Retrospective View*, SAGE, London 1995.

² *Europa i społeczeństwo globalnej informacji*, Komisja Europejska, Bruksela, 26 maja 1994, <http://kbn.icm.edu.pl/gsi/raport.html> (11.02.2011).

³ A. Dąbrowska, M. Janoś-Kresło: *E-usługi a społeczeństwo informacyjne*, Difin, Warszawa 2009, s. 12.

⁴ http://ec.europa.eu/information_society/eeurope/2002/news_library/documents/eeurope2005/eeurope2005_en.pdf (24.02.2011).

⁵ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0245:FIN:EN:PDF> (24.02.2011).

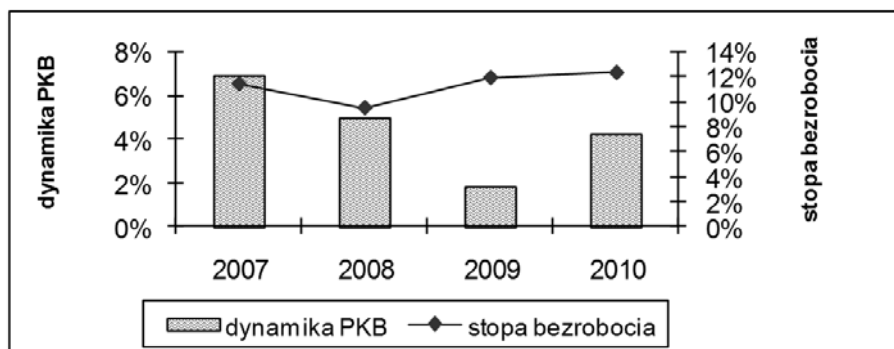
⁶ M. Truskowska-Wojtkowiak, J. Wojtkowiak: *Spoleczeństwo informacyjne: pytania o tożsamość, wiedzę i edukację*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2008, s. 8.

darczej kraju. Zgodnie z tym założeniem realizowana jest obecnie *Strategia rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce do 2013 roku*⁷.

Na zakończenie tej części artykułu warto dodać, że na przestrzeni lat w skali globalnej tworzone różne modele budowy społeczeństwa informacyjnego. Stąd też, oprócz terminu społeczeństwo informacyjne, funkcjonują jeszcze inne, np. społeczeństwo technologiczne, społeczeństwo usług czy sieciowe społeczeństwo dobrobytu. Choć występują między nimi pewne różnice, to w każdym z nich uwypukla się znaczenie informacji, technologii teleinformatycznych i telekomunikacyjnych, wiedzy i innowacji w tworzeniu nowej formacji społeczno-ekonomicznej.

2. Koniunktura gospodarcza w Polsce

Coraz większe znaczenie globalnej sieci teleinformatycznej i telekomunikacyjnej prowadzi w gospodarce do dwóch efektów. Z jednej strony wpływa na szybszy przepływ informacji, wzrost konkurencyjności i produktywności poszczególnych gospodarek. Z drugiej jednak strony szybciej i silniej niż kiedykolwiek przenoszone są pozytywne i negatywne impulsy gospodarcze. Z sytuacją przenoszenia negatywnych impulsów w skali świata mieliśmy do czynienia w trakcie kryzysu nazywanego umownie „subprime”. Wpłynął on także, choć z pewnym opóźnieniem, na polską gospodarkę⁸. Na rysunku 1 przedstawiono dane dotyczące stopy bezrobocia i dynamiki PKB w Polsce w latach 2007–2010 w ujęciu rocznym (dynamika PKB z 2010 roku odnosi się do III kw. 2010 względem III kw. 2009).



Rys. 1. Roczna dynamika zmian PKB w latach 2007–2009 i III kw. 2010 w stosunku do III kw. 2009 oraz stopa bezrobocia w Polsce w latach 2007–2010

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS oraz MG.

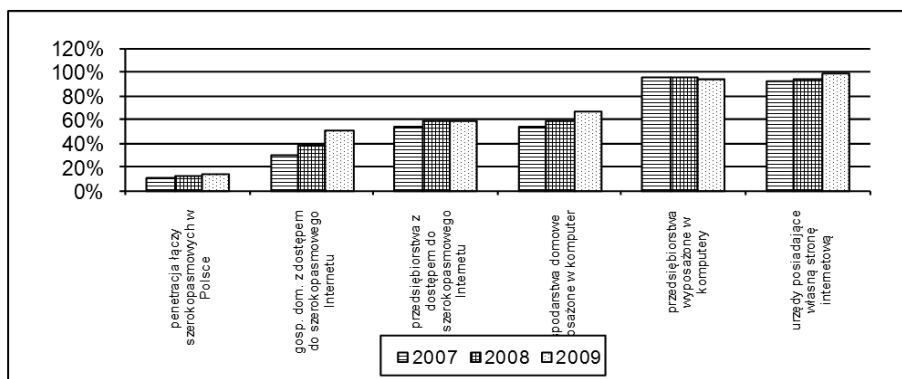
⁷ *Strategia rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce do 2013 roku*, MSWiA, grudzień 2008, <http://mswia.gov.pl/strategia>

⁸ W analizie sytuacji makroekonomicznej wykorzystano dane Ministerstwa Finansów (MF), Ministerstwa Gospodarki (MG) oraz Głównego Urzędu Statystycznego (GUS).

W badanym okresie nastąpiła w Polsce krótkookresowa zmiana w cyklu koniunkturalnym. W roku 2007 dynamika PKB osiągnęła szczyt koniunktury przy równoczesnym wyraźnym spadku bezrobocia. Odbywało się to w warunkach relatywnie niskiej inflacji. W kolejnym roku dynamika PKB nieznacznie spadła, osiągając 4,9%. Utrzymujący się wysoki wzrost gospodarczy szedł w parze z dalszym spadkiem stopy bezrobocia. Pod koniec 2008 roku niepokój wzbudzała rosnąca presja inflacyjna. W roku 2009 nastąpiło zdecydowanie obniżenie rocznego tempa wzrostu PKB do 1,9%. Był to już efekt oddziaływania światowego kryzysu gospodarczego. Co także ważne, a o czym do tej pory nie wspomiano, pogorszeniu uległa sytuacja finansów publicznych. W III kw. 2010 roku w stosunku do analogicznego okresu z 2009 roku PKB wzrósł już o 4,2%. Niestety, stopa bezrobocia na koniec 2010 roku wyniosła ponad 12,3%. Coraz gorzej wyglądała także sytuacja w finansach publicznych. Według wstępnych wyliczeń Ministerstwa Finansów w 2010 roku dług publiczny w relacji do PKB wyniósł około 53,5% PKB. Z kolei deficyt sektora finansów publicznych wyniósł około 7,9% PKB. W roku 2010 zdecydowanie wrosła także stopa inflacji.

3. Społeczeństwo informacyjne a sytuacja makroekonomiczna w Polsce

Ocena rozwoju społeczeństwa informacyjnego może być przeprowadzona na wielu płaszczyznach. Może ona dotyczyć bazy infrastrukturalnej oraz jej wykorzystania zarówno przez gospodarstwa domowe, podmioty gospodarujące, jak również administrację państwową. Na rysunku 2 przedstawiono wybrane wielkości opisujące SI w Polsce w latach 2007–2009.



Rys. 2. Wybrane wielkości opisujące SI w Polsce w latach 2007–2009

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu *Społeczeństwo Informacyjne w liczbach 2010*, MSWiA, Departament Społeczeństwa Informacyjnego, Warszawa 2010.

Jednym z najważniejszych parametrów opisujących bazę infrastrukturalną SI jest penetracja łączy szerokopasmowych. Z danych przedstawionych na rysunku 2 wynika, że stopień penetracji wzrósł z niecałych 11% w 2007 roku do blisko 14% w 2009 roku⁹. Problemem nadal pozostawała niska penetracja na terenach wiejskich oraz niska przepływność łączy. Wskaźnik penetracji wśród gospodarstw domowych zwiększył się z 30% w 2007 roku do około 50% w 2009 roku. Zdecydowanie rósł odsetek gospodarstw domowych posiadających komputer, czyli jeden z najważniejszych atrybutów SI. Optymistycznie przedstawiają się także dane dotyczące przedsiębiorstw. Nieodczynnym atrybutem ich działalności stał się komputer. Oprócz tego w 2009 roku około 58% z nich miało dostęp do szerokopasmowego Internetu (w 2007 roku było to około 53%). Wszystkie urzędy działające w Polsce już w 2007 roku również korzystały z komputerów oraz miały dostęp do Internetu (w coraz większym zakresie szerokopasmowego). Poza tym około 48% urzędów w Polsce do 2009 roku wdrożyło system elektronicznego zarządzania dokumentami.

W badanym okresie rosła skala wykorzystania w Polsce narzędzi SI. Największą dynamikę odnotowano w zakresie umiejętności podłączenia komputera do sieci lokalnej oraz rozwiązywania problemów z działaniem komputera. W latach 2007–2009 gospodarstwa domowe wykorzystywały Internet głównie w celu komunikowania się i uzupełniania wiedzy. Wśród przedsiębiorstw warto zwrócić uwagę na wzrost odsetek firm, które posiadały własną stronę internetową. Służyły one głównie do prezentacji produktów i cenników, rzadziej do dokonywania zakupów. W badanym okresie rósł także odsetek przedsiębiorstw korzystających z bankowości internetowej i e-learnigu. Odnośnie do administracji publicznej warto odnotować fakt, że prawie wszystkie urzędy w Polsce posiadały własną stronę internetową. Poza tym wdrażanych było wiele programów, np. ePUAP (elektroniczna Platforma Usług Administracji Publicznej), których zadaniem stało się usprawnienie wymiany dokumentów i informacji między obywatelami oraz urzędami, a także między samymi instytucjami¹⁰.

Ta krótka analiza potwierdza systematyczny rozwój infrastruktury teleinformatycznej i telekomunikacyjnej i coraz większy stopień jej wykorzystywania. Na pewno sprzyjała temu dobra sytuacja makroekonomiczna w latach 2007 i 2008. Co warto podkreślić, krótkookresowe pogorszenie się otoczenia makroekonomicznego w 2009 roku nie wpłynęło na zahamowanie procesu kreowania SI zarówno w aspekcie infrastrukturalnym, usługowym, jak i podnoszenia kompetencji. Świadczy to o determinacji w realizacji strategii budowania SI w Polsce, odporności na krótkookresowe wahania koniunkturalne oraz nieuchronności zachodzących proce-

⁹ Opracowano na podstawie danych zawartych w: *Spółeczeństwo..., op. cit.*

¹⁰ Więcej informacji na temat projektów MSWiA dotyczących SI można odnaleźć na stronie: <http://cpi.mswia.gov.pl>

sów. Można również dodać, że spadek PKB czy wzrost stopy bezrobocia mogły paradoksalnie spotęgować chęć poszukiwania nowych rozwiązań, za pomocą nowoczesnych technik i technologii teleinformatycznych oraz telekomunikacyjnych.

Zdaniem autora w najbliższej przyszłości w otoczeniu makroekonomicznym należy zwrócić uwagę na kwestie związane z deficytem budżetowym i długiem publicznym, presją inflacyjną i podnoszeniem stóp procentowych oraz trudną sytuacją na rynku pracy. Można jednocześnie stwierdzić, że problemy związane z finansami publicznymi są nieco opóźnionym następstwem działania kryzysu gospodarczego. Zaistniała w Polsce uzasadniona konieczność ograniczania wydatków rządowych może doprowadzić do częściowego zahamowania inwestycji infrastrukturalnych czy wdrażania systemów teleinformatycznych. Poza tym wzrost podatków zmniejszy dochód do dyspozycji gospodarstw domowych, co może spowodować ograniczenie wydatków na narzędzia SI. Wśród czynników makroekonomicznych, które mogą wywrzeć wpływ na proces kreowania SI, należy również zwrócić uwagę na postępującą presję inflacyjną. Stała się ona powodem rozpoczęcia pod koniec 2010 roku procesu stopniowego zacieśniania polityki pieniężnej. Podnoszenie stóp procentowych w sposób zasadniczy może wpłynąć na inwestycje infrastrukturalne. Ostatni z wymienionych czynników – makroekonomiczny, czyli utrzymująca się relatywnie wysoka stopa bezrobocia, nie jest na pewno czynnikiem kreującym szybsze tempo budowy SI, szczególnie w aspekcie infrastrukturalnym. Paradoksalnie jednak sytuacja ta może spowodować wzrost popytu na inne, bardziej elastyczne formy zatrudnienia, np. telepraca, większe zainteresowanie portalami specjalizującymi się szukaniem pracy (będzie to zapewne widoczne z chwilą otwarcia niemieckiego rynku pracy dla polskich pracowników od 1 maja 2011 roku) czy szkoleniami w systemie e-learning.

Podsumowanie

W analizowanym okresie w Polsce zachodziły pozytywne tendencje związane z budową infrastruktury, systemów teleinformatycznych i telekomunikacyjnych oraz zwiększeniem skali ich wykorzystywania zarówno przez gospodarstwa domowe, firmy jak i urzędy państwowe. Ocena wpływu poszczególnych elementów makrootoczenia na zaobserwowane tendencje nie jest do końca jednoznaczna. Mogą one bowiem w różny sposób oddziaływać na SI zarówno w aspekcie budowy infrastruktury, jak i stopnia jej wykorzystania. Oczywiście w okresie dobrej koniunktury, tzn. przy wysokiej dynamice wzrostu PKB, niskiej inflacji, niskiej stopie bezrobocia, ten wpływ może być pozytywny i stymulujący. Co jest jednak warto podkreślenia, krótkookresowe pogorszenie ogólnej sytuacji gospodarczej w Polsce również nie wpłynęło w negatywny sposób na proces kreowania SI w Polsce. Spadek PKB czy wzrost stopy bezrobocia mogły z jednej strony częściowo ograniczyć

dochody, a następnie wydatki na narzędzia SI, ale z drugiej strony wymusiły zwiększenie stopnia wykorzystania bazy infrastrukturalnej SI w celu np. poprawy wydajności pracy, obniżki kosztów działalności, podnoszenia kwalifikacji czy szukania ofert pracy.

W najbliższym okresie w Polsce może jednak dojść do negatywnego oddziaływania problemów związanych ze złą kondycją finansów publicznych czy presją inflacyjną prowadzącą do wzrostu stóp procentowych na proces kreacji SI. W szczególności może to dotyczyć budowy infrastruktury teleinformatycznej i telekomunikacyjnej, a zapewne w mniejszym stopniu skali jej wykorzystania.

Literatura

1. Dąbrowska A., Janoś-Kresło M.: *E-usługi a społeczeństwo informacyjne*, Difin, Warszawa 2009.
2. Dordic H., Wang G.: *The Information Society. A Retrospective View*, SAGE, London 1995.
3. Truskowska-Wojtkowiak M., Wojtkowiak J.: *Spółeczeństwo informacyjne: pytania o tożsamość, wiedzę i edukację*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2008.
4. *Europa i społeczeństwo globalnej informacji*, Komisja Europejska, Bruksela, 26 maja 1994, <http://kbn.icm.edu.pl/gsi/raport.html> (11.02.2011).
5. *Spółeczeństwo Informacyjne w liczbach 2010*, MSWiA, Departament Spółeczeństwa Informacyjnego, Warszawa 2010.
6. *Strategia rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce do 2013 roku*, MSWiA, grudzień 2008, <http://mswia.gov.pl/strategia>.
7. http://ec.europa.eu/information_society/eeurope/2002/news_library/documents/eeurope2005/eeurope2005_en.pdf
8. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0245:FIN:EN:PDF>
9. www.mg.gov.pl, www.mf.gov.pl, www.uk.gov.pl, www.stat.gov.pl <http://cpi.mswia.gov.pl>

MACROECONOMICS CONDITIONS OF CREATING INFORMATION SOCIETY IN POLAND

Summary

The principal aim of this article is an attempt to determine an influence of macroeconomics factors on creating an information society in Poland.. The chosen issues concerning the information society were introduced in the outline of this article. A short analysis of current economic situation in Poland was carried in the next part. In the very last part an attempt to determine a possible influence of chosen macroeconomics factors on the development of information society in infrastructure and services context was taken.

Translated by Piotr Szkudlarek